

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Tolvmansgården i Karlbo

Tolvmansgården i Karlbo, eller Karlfeldtsgården som den kallas i folkmun, är skalden Erik Axel Karlfeldts barndomshem. Gården är mycket välbevarad och utgör utöver dess personhistoriska anknytning ett tidsdokument över det sena 1800-talets storbondemiljöer. Tolvmansgården byggnadsminnesförklarades 1986.

Beskrivning

Historik

Tolvmansgården i Karlbo är en välbevarad storbondegård med mangårdsbyggnader från 1600-, 1700- och 1800-talen. Namnet Tolvmansgården härrör från att gården i många generationer huserat nämndemän vid häradsrätten, så kallade tolvmän.

Skalden Erik Axel Karlfeldt föddes på gården den 20 juli 1864, och var hans barndomshem. Karlfeldts föräldrar, Anna Jansdotter och Erik Eriksson bedrev jordbruk på gården. Familjen bodde i mangårdsbyggnaden under vintrarna och flyttade ut till den östra flygeln, bagarstugan, sommartid.

1885 gick gården ur familjens ägo. Fadern Erik Eriksson tvingades skuldsätta sig för att kunna driva gården, och hamnade till slut i fängelse för urkundsförfalskning. Gården såldes på exekutiv auktion, och skulle inte komma tillbaka till släkten Karlfeldts ägo förrän 1967, då Karlfeldts son och hans hustru köpte den. De renoverade gården varsamt, och idag är gården ett välbesökt turistmål i Avesta kommuns ägo.

Trots att merparten av ekonomibyggnaderna har rivits är den kvarstående delen av gården delvis bevarad från Karlfeldts ungdom.

Miljö

Tolvmansgården eller Karlfeldtsgården som den också kallas, ligger endast ett par hundra meter från Dalälvens strand och dryga kilometern från Brunnbäck. Gården är belägen i byn Karlbo och omges numer av villabebyggelse. Marken är flack. Gården består av två boningshus, uthuslänga och källare. Gårdsanläggningen är omgärdad av ett rött spjälstaket samt häckar. Gårdsplanen är täckt av en gräsmatta bevuxen med enstaka träd. I södra delen av gården står en porträttbyst av Erik Axel Karlfeldt omgärdad av en låg tegelmur.

Figur 1. Karlfeldtsgården med Brunnbäckvägen i förgrunden. Foto: Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnader

Alla byggnader på gården är knuttimrade och har sadeltak. De båda boningshusen är klädda med stående locklistpanel. Mangårdsbyggnaden, uppförd i mitten på 1700-talet, står på en gråputsad stensockel och har en ofärgad trätrappa som leder upp till den bruna trädörren. Byggnaden är uppförd i två och en halv våning med ljust grå panelade fasader med vita omfattningar, vita knutar och broräcken. Sadeltaket är täckt av tvåkupigt taktegel och har vita tegelskorstenar.

Den röda flygelbyggnaden byggdes på 1820-talet och användes som bagarstuga och sommarbostad. Byggnaden är uppförd i en och en halv våning. Fasaderna är klädda med rödfärgad panel med vitmålade omfattningar och knutar är vitmålade.

Längan med uthus, som flankerar mangårdsbyggnaden på västra sidan om gårdsplanen är den rest som idag finns kvar av jordbruksbyggnaderna på gården. Uthusen är knuttimrade och står på svartgrå cementerad stensockel. Sadeltaken täcks av enkupigt taktegel. Fasaderna är rödfärgade och har svarta stockändar, vindskivor och dörrar samt vita fönsterinfattningar. I uthuslängan finns det rum som Karlfeldt använde som studerkammare.

Figur 2. Bostadshuset uppfört på 1700-talet. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 3. Det yngre bostadshuset längs gårdsplanens södra sida. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Uthuslängan, längs gårdsplanens norra sida. Karlfeldts arbetsrum finns bevarat i portliderbyggnaden. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Tolvmansgården är en till mangårdsdelen välbevarad storbondegård med byggnader från 1600–1700- och 1800-talen. Gården som är skalden Erik Axel Karlfeldts födelsehem, är idag ett välbesökt turistmål. Trots att merparten av ekonomibyggnaderna har rivits är kvarstående delen av gården såväl exteriör som interiört i så orört skick bevarad från Karlfeldts ungdom att anläggningen vid sidan om dess rent personhistoriska betydelse har ett stort värde som tidsdokument.

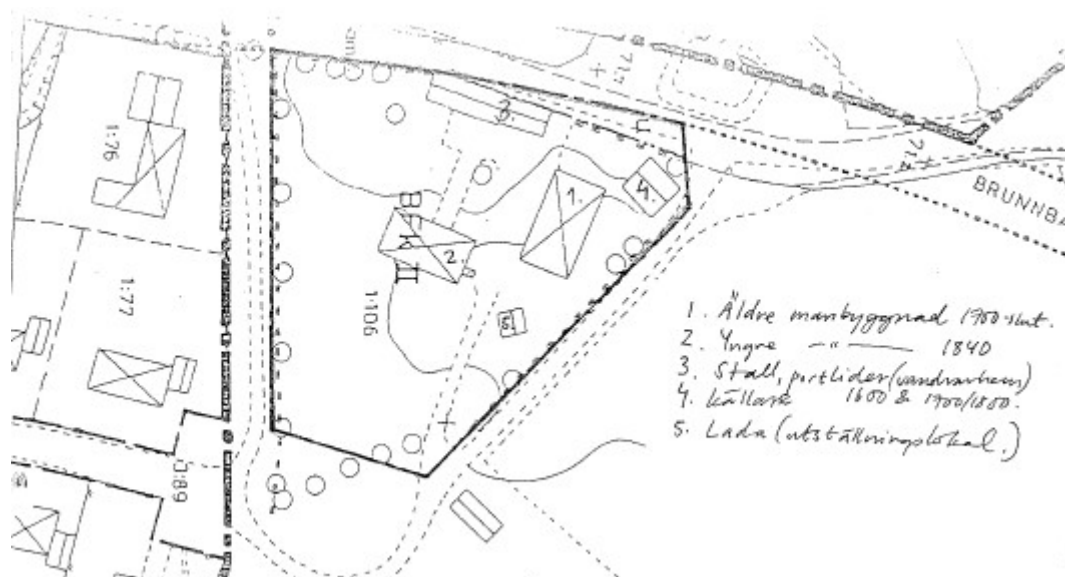
Länsstyrelsen anser att gården bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och med hänsyn härtill är att betrakta som synnerligen märklig.

Skyddsbestämmelser

1. Byggnaderna, på bifogad plankarta numrerade 1–5, får inte rivras, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I byggnadernas inre får inte göras ingrepp i stomme eller ändring av rumsindelning.
3. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. Det område kring byggnaderna som på bilagda karta avgränsats med röd linje skall hållas i sådant skick, att gårdens utseende och allmänna karaktär inte förvanskas. Ny byggnad får inte uppföras i området.

Om ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter finnes nödvändig för att byggnaden skall vara till nytta eller om sådan ändring eljest kan anses påkallad av särskilda skäl, får länsstyrelsen enligt 5§ lagen om byggnadsminnen meddela tillstånd härtill.

Länsstyrelsen erinrar om bestämmelserna i 53§ byggnadsstadgas att tomt skall hållas i vårdat skick och 50§ samma stadga att byggnad skall underhållas så, att hållfastigheten inte äventyras samt brandfara, sanitär olägenhet eller vanprydna inte uppkommer.

Figur 5. Byggnadsminnets skyddsområde markerat med svart linje. Ur beslut 1986.08.26.

Administrativa fakta

Kommun: Avesta

Fastighetsbeteckning: Karlbo 1:106

Byggnadsminnesförklaring: 1986.08.26

Tillgänglighet: Karlfeldtsgården är öppen för allmänheten.

[Tolvmansgården beslut 1986.08.26](#)

[Tolvmansgården i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)